Ο Ρόμπερτ Αλτμαν μέ τήν ήθοποιό Τοέρ, πού παίζει στήν ταινία του «Ξαναγύρνα Τζίμυ Ντήν, Τζίμυ Ντήν»

Η έβδομη τέχνη

Ρόμπερτ Αλτμαν ένας σκηνοθέτης μέ πολύ κουράγιο

Ένας έπαναστάτης τού Χόλλυγουντ

Η κινηματογραφική καριέρα τού Ρόμπερτ Αλτμαν, άποτελείται άπό μιά λαμπερή διαδοχή έπιτυχιών καί άποτυχιών. Τά φίλμ, πού έχει σκηνοθετήσει, τά πιό γνωστά είναι τό «Μ.Α.Σ.» πού τόν έκανε διάσημο, «Ο κ. Κέημπ καί ή κ. Μίλλερ», «Νάσβιλ», «Τρείς γυναίκες», όλα έπιτυχίες καί τά λιγότερο γνωστά «Ο Μπούφαλο Μπίλ καί οί Ινδιάνοι», «Μπριούστερ Μακλάουντ», «Κουιντέτο», «Ποτιάν» κ.ά.

Οί δυό πιό πρόσφατες ταινίες του είναι τό «Ξαναγύρνα Τζίμυ Ντήν, Τζίμυ Ντήν» καί τό «Στρήμερς». Αύτή ή δεύτερη άποτελεί μιά δυναμική μελέτη κλειστοφοβίας καί τής έντασης πού φτάνει μέχρι έκρήξεως σέ μιά όμάδα νεαρών στρατιωτών, πού είναι κλεισμένοι σ' ένο δωμάτιο στρατώνων καί περιμένουν νά σταλούν στό Βιετνάμ. Οπως γίνεται καί στό θεατρικό έργο, στό όποίο βασίζεται τό φίλμ, ό Αλτμαν χρησιμοποιεί ένα σκηνικό – τό δωμάτιο τών στρατώνων.

Είναι γνωστό πώς ό Αλτμαν έλκεται όπό φίλμ πού είναι διαφορετικό καί πού δέν δείχνουν άπό τήν άρχή ότι θά έχουν έμπορική έπιτυχία. Τόν ένδιαφέρουν θέματα, πού τόν κάνουν νά μετέχει καί νά δοκιμάζεται σόν σκηνοθέτης. Ο ίδιος δήλωσε σχετικό τά έξής:

–Κάθε φορά πού άρχίζω ένα σχέδιο, νομίζω πώς θά είναι πολύ έμπορικό καί ύποθέτω ότι θά ένδιαφέρει τούς πάντες. Μόνο άφού τελειώσει τό σχέδιο κατολαβαίνω ότι δύσκολα θά τραβήξει τό κοινό. Αλλά τότε καταλαβαίνω ότι δέν μπορώ πιά νά τό άλλάξω καί ότι δέν θό είχε ένδιαφέρον νά κάνω κάτι παύ δέν θά μού άρεζε.

Μιά καριέρα γεμάτη κουράγιο

Σ' όλόκληρη τήν καριέρα του ό Αλτμαν έχει δείξει μεγάλο κουράγιο όσον άφορά στό κινηματογραφικό του ύλικό καί στήν έπιλογή του. Δέν φοβήθηκε νά κάνει ταινίες πού θά σκόρπιζαν τρόμο καί φόβο στούς μεγιστάνες τού

Πληθαίνουν τά κρούσματα κακών παραστάσεων

«Ωρα μηδέν» στήν τραγωδία

Προτιμότερη ή σωστή συντήρηση από τίς νεωτερικές παραμορφώσεις

Δύα φαινόμενα τών τελευταίων ήμερών, στόν χώρο τών παραστάσεων άρχαίων δραμάτων, έχουν δημιουργήσει σάλο καί άγανάκτηση. Τά δύο αύτά φαινόμενα είναι ή παράσταση τής «Αντιγόνης» τού Σοφοκλή άπό τό Εθνικό Θέατρο, μέ σκηνοθεσία Ρεμούνδου, πού προκάλεσε σάλο, άποδοκιμασίες καί δημοσιεύματα έντονα, καί ή παράσταση τής «Αλκηστης» άπό τό ΚΘΒΕ μέ σκηνοθεσία Νίκου Χουβαρδά, πού οί ψυχραιμότεροι Θεσσαλονικείς τήν άντιμετώπισαν στωικά. Υπάρχει μάλιστα ένας κύκλος άνθρώπων, πού όχι μόνον δέν πειράχτηκαν άπό τόν άνασκολοπισμό τού Εύριπίδη, άλλά βρήκαν καί ένδιαφέρον τδ πείραμα.

Περιττά νά ξαναειπωθεί ότι έκεί είναι καί ό πιό μεγάλος κίνδυνος (τό σημείωσαν οί κριτικές τής «Μακεδονίας» καί τού «Βήματος») στό ότι δηλαδή όσα θά λιγοστεύουν οί φωνές διαμαρτυρίας γιά τίς παραποιήσεις, τόσο θά άλλοιώνεται ή παράσταση τραγωδίας στή χώρα μας, άγνοώντας μιά παράδοση, μιά κληρονομιά, όλλά καί μιά πνευματική άγωγή πού, τουλάχιστον γιά τούς Ελληνες, θά έπρεπε νά μένει άαθεστη καί νά έκπέμπεται πρός όλον τόν κόσμο.

Δήλωσε ά Κάρολος Κούν, μιλώντας μέ τήν εύκαιρία τού «Προμηθέα δεαμώτη», τά έξής χαρακτηριστικά:

– Εστω καί μπασταρδεμένοι οί Ελληνες τού 1984 ζούμε στή γή έκείνων τών ποιητών, πού έγραψαν αύτά τά έργα πού ίσως είναι τά πιό μεγάλα τής άνθρωπότητας. Η προσέγγισή τους πρέπει νά γίνεται μέ τρόπο σεμνό, μέ σεβασμό γιά τή σοφία, τό μέτρο, τούς κανόνες τους. Εχω τήν έντύπωση πώς ή τραγωδία προσφέρεται ελάχιστα γιά πειραματισμούς στό άνέβασμά της, ίσως είναι πιό γόνιμο γιά κάτι τέτοιο στόν Αριστοφάνη.

Οί παραστόσεις άρχοίου δράματος άπό τά «Θέατρο Τέχνης» τού Καρόλου Κούν, πού στάθηκε πάντα στήν πρωτοπορία τού θεάτρου καί μάς γνώριαε ό,τι πιό σύγχρονο έχει νά παρουσιόσει τό παγκόσμιο δραματολόγιο, πιστοποιούν τήν όποψη αύτή, άφού όλες οί τραγωδίες πού μός παρουσίασε ό κορυφαίος σκηνοθέτης τιμούσαν τάν άρχαίο λόγο, τό ήθος, τήν ποίηση καί τό μεγαλείο τών έργων τού Αισχύλου ή τού Σοφοκλή. Αντίθετα στίς παραστόσεις κωμωδιών τού Αριστοφάνη ό Κούν ύπηοξε καινοτόμος.

Οί αίτίες είναι πολλές καί ίσως όχι μόνο καινούργιες. Οπωσδήποτε, όμως, τά όποια μειονεκτήματα τού παρελθόντος πλήθυναν έπικίνδυνα τά τελευταία χρόνια.

Αρχίζοντας άπό τίς μεταφράσεις, θά πρέπει νά πούμε πώς ποτέ στήν Ελλάδα δέν έγινε μιά όλοκληρωμένη προσπάθεια μετόφρασης, μελέτης, τεκμηρίωσης τών έργων τού όρχαίου δροματολογίου. Καί είναι τό πρώτο καί μεγάλο «μείον», άν καί όχι έκείνο πού εύθύνεται κυρίως γιό τό χαμηλό έπίπεδο τών τωρινών παραστόεων άρχαίου δράματος. Μεμονωμένες προσπάθειες έχουν δώσει όρκετές φορές καλά άποτελέσματα καί είναι εύχής έργον όταν έπιλέγονται οί καλύτερες άπό τίς μεταφράσεις καί (ός τό προσέξουμε κι αύτό) όταν γίνονται σεβαστές άπό τούς σκηνοθέτες, μιά καί δέν είναι λίγες οί

σχεσης πού τελικά άδικεί καί τούς σκηνοθέτες πού τίς έπιχειρούν καί τούς συνεργάτες τους, άλλά κυρίως τό έλληνικό θέατρο.

Θά πεί κανείς: μά έτσι άποκλείεται ή άνανέωση, ή έξέλιξη, ή έρευνα. Οχι, γιατί ή έξέλιξη πρέπει νά 'ρχεται μέσα άπό καλύτερες έρμηνείες, συνταρακτικότερες καί πειστικότερες άποδόσεις τής τραγωδίας καί όχι μέ στοιχεία πού ξιπιάζουν ή νοθεύουν τήν φύση τού άρχαίου δράματος. Δέν νομίζουμε ότι οί ιάπωνες κρατώντας αύστηρά τήν πορόδοση στά «Καμπούκι» ή στό «Νό» χάνουν.

Τά πόσα έξέλιξη δείχνουν οί «πειραματικές» παραστόσεις τό άναλύει ό κ. Λιγνάδης, μιλώντας γιά τήν έφετινή γελοιοποίηση τής Αντιγόνης. Γράφει:

– ...Απλώς θέλω νά άπευθυνθώ σέ μιό κατηγορία κυρίως νέων θεατών, πού έκλαμβάνουν μέ άγαθή προαίρεση κάθε ίδιωτικό καπρίτσιο ώς ένδεχόμενο μοντερνισμού καί νά κάνω τήν έξής ύπεύθυνη δήλωση: Η παράσταση τής «Αντιγόνης» πού είδατε στήν Επίδαυρο δέν είχε ίχνος πρωτοποριακού ή έκσυγχρονιστικού

μηνευτών, όπου έχουμε καί κεί μεγάλη πτώση. Δυστυχώς, ή άγωγή πού δίνεται σήμερα στούς σπουδαστές τών δραματικών σχολών –καί όχι μόνο τών ίδιωτικών– καί τό κλίμα πού έπικρατεί στίς κρατικές σκηνές, όπου έχει ένισχυθεί ή προώθηση όχι πόντα τών ίκανών καί πολλές φορές ό παραμερισμός τών ταλαντούχων καί έμπειρων, όπου οί πρόθες γίνανται χωρίς τήν άπαιταύμενη έπιμέλεια (λέγεται ότι γιά τίς «Τραχίνιες» οί κανονικές πρόθες ήταν κάτω άπό είκοοι) καί όπου ό συνδικαλισμός έπικρέμεται σάν δαμόκλειος σπάθη ή σέρνεται σάν λεπίδι συκοφαντίας, δέν βοηθούν καθόλου στά νά έχουμε καλές έρμηνείες ρόλων –όταν οί ράλοι αύτοί είναι συντριπτικά, μάλιστα, μεγόλοι καί άπαιτητικοί γιά ταλέντο καί μόχθο.

Αν ρίξουμε μιά ματιά στό ΚΘΒΕ θά δούμε πώς μένουν άχρησιμοποίητοι στίς τραγωδίες ή χρησιμοποιούνται σέ μικρούς ρόλους άξιοι ήθοποιοί. Ηθοποιοί μέ τήν πείρα, τό ταλέντο καί τήν εύσυνειδησία ένός Δημήτρη Βάγιο, ένός Κώστα Ματσακά, ένός Δημήτρη Καρέλλη, ένός Νίκου Βρεττού χρησιμοποιούνται άραιά ή σέ μικρούς ρόλους καί τόν Ανδρέα Ζησιμάτο τόν έχουμε ξεχάσει. Κι άκόμη φέτος έγινε αίσθητή ή άπουσία τής Ελένης Καρπέτα, ένώ στήν Λίνα

βρίσκονται στήν ήγεσία τού ύπουργείου ή στήν ήγεσία τών κρατικών σκηνών, δέν έχουν συνειδητοποιήσει τήν μεγάλη ζημιά πού κόνουν στόν μοναδικό τομέα θεάτρου, όπου ή Ελλάδα έπρεπε νά είναι τό παγκόσμιο κέντρο μέ φεστιβάλ πού θά συγκλόνιζαν καί θά τραβούσαν τά πλήθη τών ξένων ή όπου ή Ελλάδα θό μπορούσε νά κάνει τήν πιό θαρύτιμη έξαγωγή πολιτιαμού.

Εχει είπωθεί καί παλιά (καί άπό μάς καί άπό άλλους) άτι είναι άνάγκη νά δημιαυργηθεί στήν Ελλάδα άμέσως ένα ίνστιτούτο, μιά άκαδημία άρχαίου δράματος, όπου θά δημιουργούνται οί πραϋποθέσεις γιά καλές μεταφράσεις, καλούς σκηνοθέτες, καλούς ήθοποιούς, μέ ίδιαίτερη έπίδοση στό άρχαίο δράμα καί στήν άττική κωμωδία. Πρέπει νά ύπάρξει σεβασμός καί άπό αύτόν τόν σεβασμό νά προκύψει ή άνοδος τής ποιότητας. Δέν είναι δυνατόν ό πλαύτος τού άρχαίου έλληνικού θεάτραυ νά άφήνεται στά χέρια τού άποιουδήποτε «καινοτόμαυ». Στό κάτω τής γραφής, ύπάρχουν πολλά πειραματικά θέατρα, ός άγωνισθούν έκεί γιά άνανέωση. Τά δύο κρατικά θέατρα πρέπει νά άνεβάσουν τό έπίπεδο τών παραστόσεων άρχαίου δράματος σέ ύψη. Καί, βέβαια, χρειάζονται κατάλληλοι δάσκαλοι, άνθρωποι σάν τόν Κούν, τόν Μινωτή, πού θά μεταδώσουν τήν πολύτιμη πείρα τους καί τά ήθος τους στούς νεώτερους.

Ενας άκόμη χώρος πού πρέπει νά προσεχθεί πολύ είναι ή προετοιμασία ήθοποιών πού θά άπαρτίζουν τούς άρχαίους χορούς, όπου κι έκεί έχουμε πιά τρομερή φτώχεια. Κάποτε τό Εθνικό καί τό ΚΘΒΕ φημίζονταν γιά τούς χορούς γυναικών ή άνδρών πού διέθεταν. Τώρα έχει χαθεί κι αύτό τό στοιχείο καί τό διαπιστώνουμε συχνά σέ παραστάσεις όπου χρησιμοποιούνται ήθοποιοί χωρίς κατάλληλη φωνή καί μέ άδυναμίες στήν κίνηση ή τό τραγούδι.

Θά λέγαμε, άνοκεφαλαιώνοντας, ότι χρειάζεται μιά έπιστροφή στίς

Μιά σκηνή από τήν παράσταση «Πέρσες», στήν παράσταση πού είχε σκηνοθετήσει ό Σύμβολος Κούν

Οί ταινίες Τζέημς Μπόντ έπιτυγχάνουν τουλάχιστον έμπορικά

Οταν είναι καλές

Περιπέτειες καί κωμωδίες «σώζουν» τό σινεμά

Πέρασε τό πάθος γιά τά «πορνό»

Τραυματισμένος έδώ καί πολλά χρόνια ό κινηματογράφος σάν έπιχείρηση, άγωνίζεται νά κρατηθεί στά πλαίσια μιάς άνετης έπιβίωσης, χωρίς φιλοδοξίες μεγάλες. Καί ένώ διατρέχουμε τήν θερινή περίοδο, παρατηρείται μιά κάποια καλυτέρευση στήν κίνηση τών θεατών, τουλάχιστον σέ σύγκριση μέ τόν περασμένο μήνα, όπου προεκλογικές συγκεντρώσεις καί τηλεοπτικό ποδόσφαιρο κατάφεραν σκληρά πλήγματα στίς κινηματογραφικές έπιχειρήσεις.

Τώρα τά πράγματα είναι άνεκτά μέχρι καλά. Αν ρωτήσετε ένον κινηματογραφικό έπιχειρηματία ποιές ταινίες έχουν τήν καλύτερη έπιτυχία θά σάς άπαντήσει: «οί καλές περιπέτειες καί οί καλές κωμωδίες». Κι αύτό ίσχύει χειμώνα - καλοκαίρι.

Τώρα τί σημαίνει έπιτυχία; Αν ένας

Σ' ολόκληρη τήν καριέρα του ὁ Ἀλτμαν ἔχει δείξει μεγάλο κουράγιο ὅσον ἀφορά στό κινηματογραφικό του ὑλικό καί στήν ἐπιλογή του. Δέν φοβήθηκε νά κάνει ταινίες πού θά σκόρπιζαν τρόμο καί φόβο στούς μεγιοτάνες τοῦ Χόλλυγουντ, πού λατρεύουν τό δολάριο. Κεἰνο πού μετράει γιά τόν Ἀλτμαν εἶναι ἡ δημιουργική διαδικασία καί ὄχι ἡ δύναμη τοῦ δολαρίου. Εἶναι κάτι σάν ἕνας ἐπαναστάτης τοῦ Χόλλυγουντ, πού προτιμᾶει νά ἀκολουθεῖ τό δικό του μονοπάτι, ἕνα μονοπάτι πού εἶναι σπαρμένο μέ ρόδα, ἀλλά καί μέ ἀγκάθια.

Ἀπό τότε, πού ξεκίνησε, ἦταν ἀποφασισμένος νά εἶναι διαφορετικός. Ἐχοντας μιά πεῖρα ἀπό τό θέατρο καί τήν τηλεόραση, γύρισε τήν πρώτη του ταινία τό 1967. Ἦταν τό «Κάουντ Ντάουν» μέ τόν Τζέημς Κάαν καί τόν Ρόμπερτ Ντυβάλ. Τότε θεωρήθηκε μεγάλο του ἀμάρτημα πού ἔβαλε τούς ἠθοποιούς του νά μιλοῦν τήν ἴδια στιγμή μαζί κσί ὁ ἕνας νά σκεπάζει τήν ὁμιλία τοῦ ἄλλου. Μέχρι τότε οἱ ἠθοποιοί μιλοῦσαν ὁ καθένας ἀφοῦ τέλειωνε τήν κουβέντα τοῦ ἀλλου. Στό 1970, μέ τό «Μ.Α.Σ.» ἔκανε τό μεγάλο του ἄλμα, ἔγινε ξαφνοστός σκηνοθέτης καί στή δεκαετία πού ἀκολούθησε, ἔγινε ἀ ἀγαπημένος τῶν κινηματογραφικῶν κριτικῶν. Ἀπόδειξη ὅτι, ὅταν στό τέλος τῆς δεκαετίας ἔδωσαν τόν κατάλογο τῶν «τόπ - τέν» ταινιῶν, περιλαμβάνονταν σ' αὐτά δύα φίλμ τοῦ Ἀλτμαν καί συγκεκριμένα τά «Κύριος Κέημπ καί κυρία Μίλλερ», μέ τόν Γουώρρεν Μπήτυ καί τήν Τζούλι Κρίστι καί τό «Νάσβιλ» μέ τούς Τζέραλντιν Τσάπλιν, Χάρρυ Γκίμπσον καί Κάρεν Μπλάκ.

Μέ τό «Νάσβιλ» Ἀλτμαν εἶχε τήν τιμή νά πετύχει ταυτόχρονα τό θραβεῖο σκηνοθεσίας καί τό θραβεῖο τοῦ καλυτέρου φίλμ τῶν κριτικῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, τοῦ ἀμερικανικοῦ συμβουλίου τῶν κινηματογραφικῶν κριτικῶν καί ὀλλων κριτικῶν ὁμάδων. Κι ἀκόμη ἦταν ὑποψήφιος γιά δέκα Ὀσκαρ καί ἑντεκα Χρυσές Σφαῖρες. Κι ἀς προστεθεῖ ὅτι ἡ ταινία του «Στρήμερς» πῆρε τόν «Χρυσό Λέοντα» ἐρμηνείας στό φεστιβάλ τῆς Βενετίας.

Θέατρο καί κινηματογράφος

Τόσο ἡ ταινία «Στρήμερς», ὅσο καί ἡ προηγοῦμενη, τό «Ξαναγύρνα Τζίμυ Ντήν, Τζίμυ Ντήν», βασίζονται σέ θεατρικά ἔργα καί ὁ Ρόμπερτ Ἀλτμαν τά γύρισε σάν θεατρικά ἔργα. Μιλώντας σχετικά ὁ σκηνοθέτης, εἶπε:

–Δέν θλέπω τόν λόγο γιά τόν ὁποῖο θέ ἔπρεπε νά τά γυρίσω σάν μιά κονονική ταινία. Καί στίς δυό περιπτώσεις εἶχο τήν ἄποψη ὅτι ὁ περιορισμός τῆς δράσης ἦτον κι αὐτός ἕνα ἀπό τούς χορακτῆρες τοῦ ἔργου. Κεἰνο πού ἀποπειράθηκο νά κάνω, ἦτον νά βάλω ὀνάμεσα στούς χαροκτῆρες τό κοινό. Τώρα τό κοινό δέν χρειάζετοι σ' ἕνα θεστρικό ἔργο νά τό δεῖ νά ἀνοίγεται γιά νά γίνει ταινία, ὅλοι ξέρουν τί εἶναι ἕνο αὐτοκίνητο ἡ ἕνα σκηνικό καί ἐνδιαφέρονται πιό πολύ νό μάθουν τί γίνεται ἀνάμεσα στά πρόσωπα. Πιστεύω ὅτι μπορεί νά πετύχει κανεἰς μέσα σ' ἕνα δωμάτιο μέ κάποιους ἀνθρώπους τήν ἴδια ἔνταση, πού πετυχαίνει μέ τόν Μπάρτ Ρέυνολντς νά τρέχει μ' ἕνα κίτρινο αὐτοκίνητο σάν δαίμονας καί νά προσπαθεῖ νά πιάσει κάποιον. Πραγματικά, δέν πιστεύω ὅτι ἔχω κάνει ποτέ κανένα φίλμ πού ἡ ἔνταση νά εἶναι τόση ὅσο αὐτή, πού δημιουργεῖται στό «Στρήμερς». Ἐχω δεῖ ἀνθρώπους νά σκεπάζουν τά μάτια τους ἀπό φόβο. Εἶναι μιά ταινία γεμάτη ἀλήθεια καί ἔχει περίφημες ἐρμηνείες ρόλων. Νομίζω ὅτι εἶναι ἡ πιό ἀληθινή ταινία πού ἔκανα καί πού ἀσχολεῖται μέ τά αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων.

Επαναστάτης στά στούντιο

Ὁ Ἀλτμαν ξεχώρισε γιά πολλά πράγματα στόν κινηματογράφο καί πέτυχε νά καθιερώσει μιά δική του προσωπικότητα, τήν προσωπικότητα τοῦ ἐπαναστάτη ἀπέναντι στίς συμβατικότητες δημιουργίας ταινιῶν. Καί ὄντας ἐπαναστάτης, ὑποχρεώθηκε νά δώσει κάποιες μάχες, ὁπως παραδείγματος χάριν γιά τήν ταινία του «Ο Μπούφαλο Μπίλ καί οἱ Ἰνδιάνοι» μέ τόν Πώλ Νιούμον. Μέ τόν ἴδιο ἠθοποιά γύρισε καί τήν ταινία «Κουιντέτο». Γιά τό φίλμ αὐτό ὁ Ἀλτμαν εἶπε:

–Δέν εἶχα κανένα πρόθλημα μέ τόν Πώλ Νιούμαν. Ἦταν θαυμάσιος καί μοῦ ἄρεζε πολύ. Τό πρόθλημά μου στήν ταινία ἦταν ἕνος Ἰταλός ὀνόματι Ντίνα Ντέ Λοουρέντις, πού ζητάει ἐμπορικότητα 100%, πολλή δράση, πολλή θία καί πολλά εἰσιτήρια.

Ἡ ταινία δέν εἶχε ἐμπορική ἐπιτυχία. Ὁ Ἀλτμαν λέει ὁτι ἤθελε νά δεῖξει ὁτι ὁ Μπούφαλο Μπίλ ἦταν ἀπάτη. Ἡ χρονιό δέν ἦταν καλή γιατί τότε, μετά ἀπό μιό ἱστορία μέ τόν Νίξον, τό κοινό δέν ἄρεζε ταινίες πού τοῦ ἔθιγαν τούς θρυλικούς του ἥρωες. Ἐτσι ἀπέτυχε τό φίλμ καί ἔτσι ἔχασε ὁ Ἀλτμαν καί τό συμθόλαιο γιά νά γυρίσει κατόπιν τό «Ράγκταϊμ». Τό ἴδιο ἐμπορική ἀποτυχία θεωρήθηκε καί τό φίλμ «Μπριούστερ Μακλάουντ», ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ Ἀλτμαν τό ἀγαπά πολύ.

Τά ἑπόμενα φίλμ τοῦ Ἀλτμαν

Τί θά κάνει στήν συνέχεια ὁ σκηνοθέτης τοῦ «Μ.Α.Σ.» καί τοῦ «Νάσβιλ»; Στό μελλοντικά του σχέδια, πού πραγματοποιοῦνται ἀργά ἡ γρήγορα, εἶναι τρεῖς ταινίες. Ἡ πρώτη τιτλοφορεῖται «Ο.Κ. καί Στίγκς», ἀποτελεῖ μιά τομή τῶν ταινιῶν «Νάσβιλ» καί «Μπριούστερ Μακλάουντ» καί ἀναφέρεται στό καλοκαίρι δύο νεαρῶν καί στήν πολιτισμική ἀναρχία πού ἐπικρατεῖ.

Τό δεύτερο φίλμ θά ἔχει τόν τίτλο «Ντιθάινερς» καί θά ΄δίνει τήν σχέση ἑνός παιδιοῦ μέ ἐλαττωματικό μυαλό, κάτι πού ἔπαθε ὅταν κινδύνευψε νά πνιγεῖ καί ἑνός παπᾶ. Τό πρόθλημα εἶναι νά θρεθεῖ τό παιδί, πού θά ἐρμηνέψει τόν πρώτο ρόλο καί ἡ ἀπόδοση τῆς ἀναπηρίας του.

Τό τρίτο φίλμ, πού σκέφτεται νά γυρίσει ὁ Ἀλτμαν τιτλοφορεῖται «Τό κυνήγι τοῦ πασχαλιάτικου αὐγοῦ» καί εἶναι μιά ἱστορία πού ἐκτυλίσσεται στήν Ἀγγλία τό 1915, μέ θασικό πρόσωπο ἕνα κορίτσι πού πηγαίνει στό γυμνάσιο κοντά σέ μιά ἀεροπορική θάση. Ὁ Ἀλτμαν θυμίζει ὁτι ἔχει γυρίσει στήν Ἀγγλία τήν ταινία «Εἰκόνες» μέ τήν Ζουζάνα Γιόρκ, πού θραβεύτηκε στίς Κάννες.

Μιλώντας γιά τίς μέχρι τώρα ταινίες του ὁ Ἀλτμαν λέει: «Ὁλες μοῦ ἔδωσαν ἱκανοποίηση κατά κάποιον τρόπο. Γιά νά εἶμαι εἰλικρινής μοῦ ἀρέσουν ὁλες οἱ ταινίες πού γύρισα. Κοί ἡ καθεμιά ἀπό αὐτές ἀποτελεῖ τό ἀποτέλεσμα τῆς δουλειάς πολλῶν ἀνθρώπων κοί ὄχι μόνο τῆς δικῆς μου».

Μέ τό σύνολο τοῦ ἔργου του

«Ζήτε ἀσχημα, κύριοι», τόνισε ὁ Αντόν Τσέχωφ

Αξίζει νά διαθάσει κανεἰς τά «Φιλολογικά πορτραῖτα» τοῦ Γκόρκυ, γιά νά δεῖ μέ ἕνα καινούριο μάτι μεγόλα ἀναστήματα τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας, τόν Τολστόι, τόν Τσέχωφ, τόν Κορλένκο. Καί νά χαρεῖ ἀπό τήν πέννα ἑνός προικισμένου συγγραφέα, μέ πλατιά ψυχή, ἰδιαίτερες στιγμές ζωῆς τῶν μεγάλων πού γνώρισε ὁ Γκόρκυ –κι ὁπως τούς γνώρισε καί τούς ἐκρινε.

Θά ὀξιζε, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, νά διαθάσει τίς σελίδες του γιά τόν Τσέχωφ, γιά τό χαρακτήρα του, γιά περιστατικά τῆς ζωῆς του, γιά τό ἔργο του. Λέει κάπου:

«Μιά μέρα μέ κάλεσε στό σπίτι του στό χωριό Κουτσούκ - Κιόι, ὁπου εἶχε ἕνα χωραφάκι κι ἕνα μονόροφο ὁσπρο σπιτάκι. Ενώ μέ ὑγιεζε στό «χτήμα» του, μιλοῦσε ζωηρά: «Αν εἶχα πολλά λεφτά θάφτιαχνα ἕνα σανατόριο γιά τούς ἀρρωστους δασκάλους τοῦ χωριοῦ. Ξέρετε, θά 'χτιζα ἕνο ἀπ' αὐτά τά φωτεινά χτίρια, καί θά τό 'κανα πολύ φωτεινό, μέ μεγάλα ἀνοίγματα καί ψηλά ταβάνια. Θά εἶχα μιά θαυμάσια θιθλιοθήκη, μουσικά ὄργανα, μιά κυψέλη, ἕνα λαχανόκηπο κι ἕνα δενδρόκηπο. Θά μπορούσαμε νά δίνουμε διαλέξεις γιά τήν ἀγρονομία καί τή μετεωρολογία. Ἕνας δημοδιδάσκαλος πρέπει ὁλα νά τά ξέρει, πατερούλη μου, ὁλα».

Θυμάται καί κρίνει ὁ Μαξίμ Γκόρκυ

Τό ἔργο του

Ο Γκόρκυ ἔγραψε μερικά πολύ εὐστοχα πράγματα γιά τήν τέχνη τοῦ Αντόν Τσέχωφ. Νά μία σελίδα του:

«Σά διαθάσεις τά διηγήματα τοῦ Αντόν Τσέχωφ, ἐχεις τήν ἐντύπωση πώς ζεἰς μιά μελαγχολική φθινοπωριάτικη ἡμέρα, ὁπου μέσα στόν διάφανο ἀέρα διαγράφονται καθαρά τ' ἀπογυμνωμένα δέντρα, τά καχεκτικά σπίτια, οἱ γκριζωποί ἀνθρωποι.

Ολα εἶναι παράξενα μοναχικά, ἀκίνητα κι ἀδύναμα. Οἱ γαλάζιοι καί θαθιοί ὁρίζοντες εἶναι ἐρημοι καί χωνεμένοι μαζί μέ τόν ὠχρό οὐρανό, φυσάει μιά ψυχρή καί θλιμμένη πνοή πάνω σέ μιά γής σκεπσομένη μέ παγωμένη λάσπη. Τό πνεῦμα τοῦ συγγραφέα –σά φθινοπωριάτικος ἥλιος– φωτίζει μέ ἀδέκαστη καθαρότητα τούς πατημένους δρόμους, τά στρεθλά δρομάκια, τά φτωχικά καί θρώμικα σπιτάκια, ὁπου ἀξιοθρήνητοι ἀνθρωπάκοι πνίγονται ἀπό ἀνία καί τεμπελιά, ἐνώ ταυτόχρονα γεμίζουν τά σπιτικά τους μέ παράλογη καί κοιμισμένη ταραχή. Νά την, περπατώντας μέ ἀγωνία σάν γκρίζο ποντικάκι, ἡ «Ντούσκα» ἡ ταπεινή καί γλυκιά γυναίκα ποῦ ξέρει ν' ἀγαπάει μέ δύναμη καί μέ τόση δουλοπρέπεια. Μπορεῖς νά τή σκαμπλίσεις κι αὐτή ἡ ταπεινή σκλάθα δέν θά τολμήσει οὐτε ἕνα θογγητό νά θγάλει ἀπ' τό στόμα της. Δίπλα της εἶναι ἡ μελαγχολική Ολγα ἀπό τίς «Τρεἰς ἀδελφές». Κι αὐτή ὀγσπάει πολύ κι ὑποτάζεται καρτερικά στίς ἰδιοτροπίες της ἐκφυλης καί χυδαίας γυναικας τό στόμα της. Αἰσθάνεσαι ἀδύναμος ἀπέναντι σέ ἀνθρώπους σάν αὐτούς καί ἀναρωτιέσαι: ἄραγε ἡ ἀνθρωπότητα θά ἀντέξει ἕνα τέτοιο θάρος ἀνάμεσά της;

Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἡ ἴδια καί ὁ Νικήτας Τσακλιρόγλου ἐχει γίνει ἡ «μόνη λύση», κυρίως μετά τήν ἀποχώρηση ἡ τίς ἐκδιώξεις περίφημων στελεχών.

Ανάγκη μέτρων ριζικών

Δυστυχώς, τά ὅσα γίνονται δεἰχνουν ὁτι οἱ ἀρμόδισι, εἴτε αὐταί ἀσυνάρτητα λόγια γιά τό μέλλον, μιά κι σίσθάνονται πώς δέν ὑπάρχει θέση γι' αὐτούς ὁτό παρόν. Μά κάπου - κάπου, μέσα σ' αὐτή τή μαύρη μάζα, ξεσπάει μιά ντουφεκιά: εἶναι ὁ Ἰθάνωφ ἡ ὁ Τρέπλεφ, πού καταλάθανε τί ἔπρεπε νά κάνουν, καί πού πεθαίνουν. Πολλοί ἀπ' αὐτούς ὀνειρεύονται πολύ καλά τήν ὁμορφιά τῆς ζωῆς ὁπως θά 'ναι σέ διακόσια χρόνια, μά κανένας τους δέν ρωτάει: μά ποιός θά τήν κάνει τόσο ὁμορφη, μά καί μεἰς δέν κάνουμε τίποτε ἄλλο παρά νά ἀνειρευόμαστε;

«Μπροστά σ' αὐτό τό θαρετό καί γκρίζο πλήθος ἀπά τά ἀνίκανα ὀντα, πέραση ἕνας ἄνθρωπος, μεγάλος, ἔξυπνος καί ποῦ πράοεχε τά κάθε τί: Παρατήρησε τούς ἀηδιαστικούς συμπατριώτες του καί, μέ θλιμμένο χαμόγελο, μέ γλυκά μά θαθύ ὕφος μομφής καί μέ ἀπελπισμένη ἀγωνία στά πρόσωπο καί στό στήθος του, τούς εἶπε μέ τήν ὁμορφη καί τόσο εἰλικρινή φωνή του: «Ζήτε ἀσχημα, κύριοι».

Αὐτός ἦταν ὁ Τσέχωφ. Καί τελειώνει ὁ Γκόρκυ τό κεἰμενό του ὡς ἑξῆς:

«Κάνει καλό νά θυμάσαι ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο· ἀμέσως ξαναπαίρνεις θάρος κι ἡ ζωή ξαναπαίρνει πάλι ἕνα συγκεκριμένο νόημα. Ο ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἄξονας τοῦ σύμπαντος. Μά θά μοῦ πεῖς, καί οἱ κακίες του, τά ἐλαττώματά του; Ὁλοι μας διψᾶμε γιά ἀγάπη γιά τόν πλησίον μας. Κοί σάν πεινάς, τό ψωμί, ἀκόμη καί κακοψημένο, σοῦ φαίνεται πολύ γλυκό».

Ο Τσέχωφ καί ὁ Γκόρκυ στήν Κριμαία τό 1900.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΡΝΟ

Η κρίση πού ἐχει δημιουργηθεί ἐδῶ καί χρόνια ἐχει ἀναγκάσει πολλούς κινηματογράφους νά κλεἰσουν, ἰδίως τούς συνοικιακούς. Πολλοί μετατράπηκαν σέ κέντρα χορού καί σέ ἀποθήκες καί σούπερ μάρκετ. Αλλοι ἀναζήτησαν ἄλλους δρόμους. Σήμερα ὑπάρχουν στήν Θεσσαλονίκη, στό κέντρο ἀλλά καί σέ συνοικίες, περίπου δέκα κινηματογράφοι πού προθάλλουν ταινίες πορνό ἐκτός ἀπό τούς κινηματογράφους αὐτοκινήτων πού θρίσκονται ἔξω ἀπό τήν πόλη, στό ἀνατολικό τμήμα. Ωστόοο, καί ἡ λύση αὐτή φαίνεται νά χάνει τήν δυναμικότητά της. Οἱ τελευταίες πληροφορίες εἶναι ὁτι μειώνεται σταθερά ἡ κίνηση θεατῶν σέ κινηματογράφους αὐτού τοῦ εἰδους. Φαίνεται ὁτι ἐχει ἐπέλθει κάποιος κορεσμάς.

Ετοι, μένουν οἱ περιπέτειες καί οἱ κωμωδίες. Εδῶ τό κοινό τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς Ελλάδος γενικότερα δεἰχνει μιά ἰδιομορφία, ἡ τουλάχιστον δέν ἀκολουθεί τό παγκόσμιο κοινά καί περισσότερο τό ἀγγλοαμερικανικό. Γιά παράδειγμα ἀναφέρεται ὁτι ταινίες σάν τήν «Επιστροφή τοῦ Τζεντάι» πού στίς Ηνωμένες Πολιτεἰες σημεἰωσαν ἐκπληκτική ἐπιτυχία ἐμπορική, στή Θεσσαλονίκη ἔκαναν ἀπροσδόκητα μέτρια κίνηση θεατῶν. Περίπου τό ἴδιο μπαρεί νά εἰπωθεί καί γιά τάν «Εξωγήινο» τοῦ Σπίλμπεργκ, ἀν καί ἔκανε καλή κίνηση, ὀλλά ὀπωσδήποτε ὄχι ἀνάλογη μέ τοῦ ἐξωτερικού.

Επιτυχία ὡστόσο εἶχαν τά δύο φίλμ Τζέημς Μπόντ πού προθλήθηκαν τόν χειμώνα, τό «Οκτόπουσυ» μέ τόν Ρότζερ Μούρ καί τό «Ποτέ μήν πεἰς ποτέ» μέ τόν Σήν Κόνερυ. Καί θέβαια, μεγάλη ἐμπορική ἐπιτυχία πέρα ἀπό τήν καλλιτεχνική ἀποτέλεσε τό φίλμ τοῦ Μπέργκμαν «Φάννυ καί Αλέξανδρος».

Οσο γιά τίς ἑλληνικές ταινίες, κινήθηκαν ἰδιαίτερα τά φίλμ στά ὁποία πρωταγωνιστοῦν οἱ Ψἀλτης καί Μουστάκας κι ἀπό τά φεστιθολικά «Η γλυκειά συμμορία».

Τώρα τό καλοκαίρι, φυσικά, παίζονται ὁλο ἐπαναλήψεις, μέ μικρές ἐξαιρέσεις. Καί ὁ κόσμος, ὁπως λένε καί οἱ κινηματογραφιστές, ὁταν τό ἐπιτρέπει ὁ καιρός καί τό ποδόσφαιρο, προτιμᾶ τίς καλές περιπέτειες καί τίς καλές κωμωδίες, δηλαδή ἔργα φυγής, ψυχαγωγικά...

ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ ΗΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Θά λέγαμε, ἀνσκεφαλαιώνοντας, ὁτι χρειάζεται μιά ἐπιστροφή στίς ἀξίες πού εἶχαμε καί σε τρόπους δουλειάς πού ἰσχυαν, ὀχι γιά νά μείνουμε ἐκεί, ὀλλά γιά νά προχωρήσουμε μέ πολύ προοοχή στήν ἀναγέννηση τῶν παραστάσεων ἀρχαίου δράματος. Ισως πάλι νά ἐκφρσοτοῦν φόβοι γιά τήν πιθανότητα νά δημιουργηθοῦν ἀρτηριοσκληρωτικές καταστάσεις. Αν σκεφτεί, ὁμως, κανεἰς ὁτι ἡ σωστάς καλλιτέχνης καί πνευματικός δημιουργός ἐχει πάντα τήν τάση νά ἐρευνά, νά ἀμφιθάλει, νά διερωτᾶται καί, μοιραία, νά προχωρεί, τότε ἡ κίνδυνος συντηρητισμαὺ ἀποφεὺγεται. Χρειαζόμαστε, κυρίως, ἱκανούς σκηνοθέτες καί καλά προετοιμασμένους ἠθοποιούς, πού καί οἱ μέν καί οἱ δέ σέθονται τόν ἀρχαίο λόγο καί θά τόν ὑπηρετοῦν ἀποστολικά.

Ν. ΜΠ.